

ДНІПРОГЕС — найбільша гідроелектростанція [Дніпровського каскаду ГЕС](#). Розташована у Запоріжжі. Її спорудження за планом ГОЕЛРО — початок енергетичного освоєння Дніпра. Ідеї затоплення порогової частини Дніпра (див. [Дніпрові пороги](#)), щоб налагодити судноплавство, висували ще в 19 ст. 1920 Вищою радою народного господарства схвалено проект [І. Александрова](#), який запропонував побудувати на Дніпрі греблю, ГЕС і шлюзи, а 1921 прийнято постанову про звільнення земель, що підлягали затопленню. На поч. 1927 науковці закінчили топографічні, геологічні та гідрологічні розвідки, і в березні 1927 будівництво затвердив Уряд. У Ленінградському індустріальному інституті та КБ «Гідромонтаж» були спроектовані зварні конструкції затворів, трубопроводів та ін., на Дніпропетровському заводі металоконструкцій, Миколаївському суднобудівному заводі виготовлені металеві конструкції.

На спорудженні ГЕС працювали декілька десятків тисяч будівельників, найкращі інженери СРСР, брали участь американські спеціалісти (під керівництвом К. Купера). Темпи будівельних робіт були вищі за відомі у світі — 1930 за сезон укладено в греблю 500 тис. м³ бетону замість 427 тис. м³ за планом. За розмірами гребля була серед найбільших у світі: довжина 760,5 м, висота 60,47 м. Піднесення рівня води в Дніпрі перед греблю досягло 37,8 м, що дало змогу повністю залити пороги та створити можливість безперервної плавби від верхів'я до Чорного моря (див. також [Дніпровське водосховище](#)). П'ять гідрогенераторів для Д. закуплено в американського виробника «General Electric», чотири, потужністю 77,5 тис. кВт кожний, розроблено у Державному електротехнічному інституті та виготовлено Ленінградським заводом «Електросила» (вважалися на той час найпотужнішими у світі). 1 травня 1932 перший агрегат Д. дав промисловий струм. Потужність станції 1939 року досягла проектною — 560 тис. кВт.

У довоєнний час Д. вважали найбільшою у світі. Її спорудження мало величезне політичне та ідеологічне значення для СРСР, оскільки відразу було підхоплене радянською пропагандою для ілюстрації «переваг соціалістичного будівництва». Про хід будівництва Д. та трудовий ентузіазм складено сотні пісень, створено художні полотна, знято кінофільми, написано книги, здебільшого посередньої художньої якості.

Зведення ГЕС також стимулювало в Україні дослідження і проектування в галузі електротехнологій, підготовку відповідних спеціалістів, розгортання електротехнічних і будівельних промисловостей. ГЕС

стала основною енергетичною базою для розвитку машинобудівної, металургійної та ін. енергоємних галузей промисловості Дніпровсько-Донбаського регіону; з нього почалася електрифікація сільського господарства частини України.

Перед відступом 1941 радянська армія підірвала греблю. Німецька окупаційна влада частково відновила станцію, але перед відступом 1943 також знищила. Пovoєнна відбудова почалася 1944; перший агрегат прийняв промислове навантаження 1947, останній — дев'ятий — здано в експлуатацію 1950. Станція була модернізована й повністю автоматизована, потужність кожного генератора складала 72 тис. кВт, заг. — 648 тис. кВт. 1969 поблизу греблі діючого комплексу почалося спорудження нової станції — Дніпрогес-2. У листопаді 1974 перший гідроагрегат її дав промисловий струм, у квітні 1980 — останній (восьмий). Сумарна потужність обох станцій склала 1538,2 МВт.

Нині до складу гідровузла входять споруди: будинок ГЕС-1, будинок ГЕС-2, щитова стінка, бетонні водозливна та глуха греблі, судноплавні споруди (однокамерні та трикамерні шлюзи), відкритий розподільчий пристрій 154 кВ. По мосту через водозливну греблю проходить автомобільна дорога. Довжина напірного фронту гідровузла 1200 м. З метою підвищення надійності, екологічної безпеки, продовження терміну роботи устаткування на Дніпрогес-1 від 1996 здійснюється реконструкція.

22 березня 2024 року російські загарбники під час чергового масованого ракетного обстрілу території України влучили в ДніпроГЕС, пошкодивши ГЕС-2. Перед цим у червні 2023 року вони підірвали греблю [Каховської ГЕС](#), що спричинило її руйнування, витік води із водосховища та позначилося на цілісності [каскаду ГЕС](#).

Рекомендована література

1. Бакшеев Е. А. и др. Днепровский каскад гидроэлектростанций // Гидротехническое строительство. 1967. № 5;
2. Олексієнко І. Є. Дніпрогес імені В. І. Леніна. К., 1977;
3. Енергетична Мекка України. Ж., 2002;
4. Гайдук В. А., Карташов Є. Г., Поташник С. І., Дубовець М. О., Жайворон М. М. Одне із семи чудес світу. Ж., 2002;
5. ДнепроГЭС-2. 30 лет. З., 2004.

[К. В. Вошинський](#)

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

ДніпроГЕС / К. В. Вошинський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-22216>. – Останнє поновлення : 2024.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).